

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО BREXIT ПРЕД ЕС И ВЕЛИКОБРИТАНИЯ: КОЙ ПЕЧЕЛИ И КОЙ ГУБИ?

*Гл. ас. д-р Моника Моралийска
Университет за национално
и световно стопанство*

Споразумението за излизане на Великобритания от ЕС е историческо споразумение, основно защото това представлява първият път, когато дадена държава членка едностранно търси и постига предоговаряне на своите собствени условия за членство в ЕС. Ако британците изберат страната да напусне ЕС, ще трябва да започне процес на преговори с институциите на Европейския съюз от името на останалите държави членки за бъдещето на Великобритания с останалата част от ЕС. Договорите на ЕС (чл. 50 от Договора за ЕС) включват процедура за оттегляне на държава членка от Съюза. Преговорите могат да продължат до две години и трябва да бъдат одобрени с квалифицирано мнозинство от държавите - членки на ЕС, и от Европейския парламент.

Такива преговори биха били времеотнемащи, трудни, скъпи и изискват много опит. Интересното е, че Великобритания трябва да отговаря за ротационното председателство на Съвета на ЕС през втората половина на 2017 г., когато може и да е решила да напусне.

Множество въпроси ще трябва да бъдат обсъдени, включително бъдещото участие на Великобритания в рамките на единния пазар, което включва свободното движение на стоки, услуги, капитали и хора. Свободното движение на хора вероятно ще бъде особено труден проблем, засягащ правата както на гражданите на ЕС във Великобритания, така и на британските граждани в ЕС, в т.ч. и участието на страната в програмите на ЕС.

За Великобритания не е новост да е в някакъв вид конфронтация с ЕС. Въпреки това, тази глава в отношенията със Съюза би могла да се окаже с особено високи залози. Възможните резултати включват по-устойчиво членство в ЕС, по-дистанцирани отношения с ЕС или ситуация, която не се различава от статуквото. Формата на бъдещите им отношения ще има дълбоко въздействие върху икономиката и нейното място в света. Последниците биха били многобройни и биха станали ясни едва с течение на времето.

Вот за оставане в ЕС ще бъде глас да се запази статуквото. Но глас в полза на Brexit ще бъде скок в неизвестното. Напускането на ЕС не би означавало, че Велико-

британия ще скъса с Европа. Както британският премиер Дейвид Камерън отбеляза в неговата реч по Bloomberg през 2013 г. за предложението за референдум, „ако напуснем ЕС, ние не можем, разбира се, да напуснем Европа. Тя ще остане в продължение на много години най-големият ни пазар и завинаги нашето географско съседство“ (Cameron, 2013). Въпреки че никой не може да каже със сигурност какво идва след Brexit, различни доклади и коментари хвърлят светлина върху вариантите и последиците при всеки от тях.

Ключовият компромис, пред който Великобритания би се изправила извън ЕС е същият, който доминира европейската политика на Великобритания. Има икономически ползи от интеграцията, но те имат политическата цена на отказ от суверенитет върху определени решения. Вътре или извън ЕС, този компромис е неизбежен.

Основният въпрос – на каква основа ще се осъществява търговия с ЕС?

Основният въпрос е какви биха могли да бъдат икономическите разходи за Великобритания, както и за ЕС, от възможните търговски отношения, които ще следват Brexit? Ще има ли специална сделка, или страната ще загуби достъпа до единния пазар?

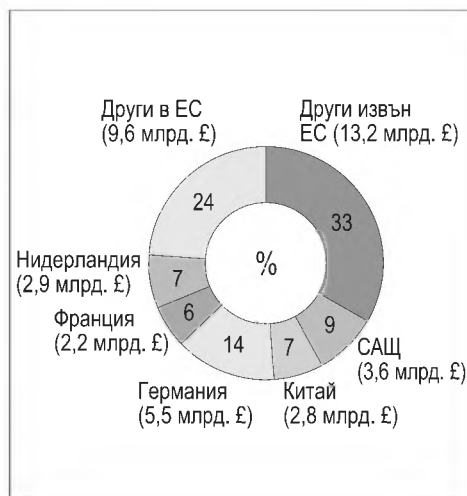
Тук от огромно значение е колко важен е ЕС за Великобритания в търговията. ЕС е най-големият търговски партньор за Великобритания и най-големият потребителски пазар в света, като по този начин напускането му със сигурност носи риск.

Като блок ЕС е най-големият партньор на страната, повечето от най-големите индивидуални партньори също са от ЕС – Германия, Франция, Нидерландия и Ирландия.

Износ на Великобритания към основни партньори, март 2016 г., %

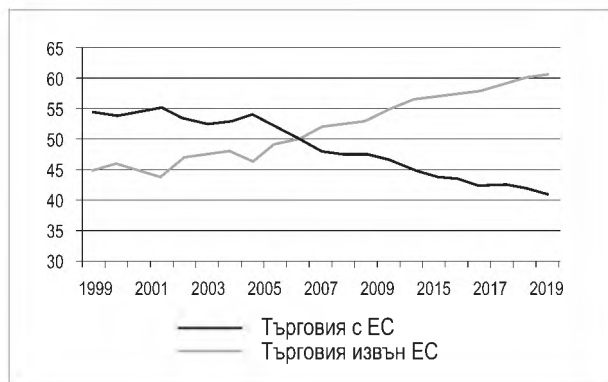
Внос на Великобритания от основни партньори, март 2016 г., %

Източник: HM Revenue & Customs, 2016

Делът на общия износ за ЕС е 48% през март 2016 г., а през последните 18 месеца е бил между 38-48%. Делът от общия внос от ЕС е 51% през март 2016 г., като преди това е между 51-55%. Според официалните данни износът на страната за ЕС през март 2016 г. е 12 млрд., а вносът от ЕС - 20,2 млрд. £. Прогнозите обаче са износът на страната към ЕС да намалява за сметка на този за страни извън ЕС (HM Revenue & Customs, 2016).

Фигура 1. Дял на ЕС в търговията (износ и внос) на Великобритания в периода 1999 - 2019 г. (прогноза), % от общата стойност на търговията

Източник: HM Revenue & Customs, 2016

Част от бизнес лидерите, както и настроените срещу ЕС среди, смятат, че ако страната има правото да преговаря за собствени сделки извън ЕС, би могла да развие по-добре отношенията си с други силни икономики, например Китай. От друга страна, някои от тези държави, например САЩ, изразиха предпочитанията си Великобритания да остане в ЕС, а рейтинговата агенция Standard & Poor's предположи, че големи банкови групи могат да преместят централите си на друго място в случай на Brexit (The Guardian, 2015).

Ето защо основният въпрос е уреждане на търговските отношения между Великобритания и ЕС, във връзка с които се обсъждат три алтернативни варианта:

- **Европейско икономическо пространство – норвежкият модел**

Европейското икономическо пространство (ЕИП) се състои от всички членове на ЕС заедно с Норвегия, Исландия и Лихтенщайн. Членовете на ЕИП са част от единния европейски пазар, което означава, че има свободно движение на стоки, услуги, хора и капитали в рамките на ЕИП, но няма изискване за по-дълбока политическа интеграция. Изследвания върху последиците от напускането на ЕС установява, че, въпреки че Brexit несъмнено ще навреди на икономиката на Великобритания, цената е по-ниска, когато Великобритания остане по-интегрирана икономически с ЕС (Ottaviano и др., 2014).

Има ли недостатъци ЕИП? Да. Извън ЕС членовете на ЕИП трябва да въвеждат и прилагат законодателството на ЕС, уреждащо единния пазар, без да имат участие в

неговото изработване и приемане. Ето защо, оставянето на ЕС и присъединяването към ЕИП ще намали контрола на Великобритания над икономическата политика на Съюза. Също така, членовете на ЕИП не принадлежат към митническия съюз на ЕС. Следователно, износът от ЕИП трябва да отговаря на изискванията за произход, за да влезе като безмитен внос в ЕС и Съюзът може да използва антидъмпинговите мерки за ограничаване на вноса от там, както се случи през 2006 г., когато ЕС наложи мито от 16% върху вноса на норвежка съомга. В допълнение, членовете на ЕИП плащат вноската, за да бъдат част от единния пазар. През 2011 г. приносът на Норвегия в бюджета на ЕС е £106 на глава от населението, само 17% по-ниска от нетната вноската на £128 на глава от населението на Великобритания (Камара на общините, 2013). Следователно, ставането на част от ЕИП няма да доведе до значителни фискални икономии за Великобритания.

- **Двустрани договори – швейцарският модел**

Швейцария не е член на ЕС или ЕИП, но е сключила поредица от двустрани договори, на базата на които приема политиките на ЕС в конкретни области, например застраховане, въздушен трафик, пенсии, предотвратяване на измами и др. Този подход позволява гъвкавост и възможност за избор в кои инициативи на ЕС страната желае да участва. Чрез членството в Европейската асоциация за свободна търговия и споразумение за техническите бариери пред търговията, Швейцария има ниво на интеграция на пазара на стоки с ЕС подобно на страните от ЕИП, дори има и свободно движение на хора с ЕС.

За да участва в програмите на ЕС, Швейцария е приела част от законодателството на ЕС, т.е. тя също търгува интеграция срещу суверенитет. Но двете нямат всестранно споразумение, обхващащо търговията с услуги, поради което швейцарските финансови институции обикновено оперират на пазара на ЕС чрез дъщерни предприятия.

Подобно на страните от ЕИП, Швейцария има сериозно финансово участие в бюджета на ЕС, като през последните години е средно около £53 на глава от населението, което е 60% по-ниско от нетната вноската на Великобритания на глава от населението (Камара на общините, 2013). Като цяло, швейцарският модел би довел до по-малко икономическа интеграция между Великобритания и ЕС, отколкото членството в ЕИП, но това от своя страна най-вероятно би довело до по-високи икономически разходи при Brexit.

- **На основата на членството в СТО – далеч от Европа**

Ако Великобритания напусне ЕС без въвеждането на каквито и да било други механизми, тогава търговията на страната с ЕС ще се регулира на базата на членството в СТО. Като неин член, износът на Великобритания към други членове на СТО и ЕС ще бъдат съгласно принципа на най-облагодетелствана нация. Търговията на страната с услуги също би била регулирана на базата на правилата на СТО, а това е област, в която СТО има много по-малко напредък в либерализацията отколкото ЕС. Това би означавало намален достъп до пазарите на ЕС за производителите на услуги във Великобритания. СТО все още няма разпоредби за свободното движение на работна

ръка, така че при този сценарий мобилността на труда между Великобритания и ЕС ще бъде преустановена.

Освен това след напускане на ЕС Великобритания вече няма да бъде обвързана от общата търговска политика на ЕС и би могла самостоятелно да определя вносните си мита. Но тъй като средната тарифа върху вноса в ЕС е само около 1% (World Bank, 2015), има ограничени възможности за по-нататъшното им намаляване. Налице е също така ограничен обхват за по-ниски нетарифни бариери чрез едностранни действия, тъй като премахването им често изисква международно споразумение за хармонизиране на политиките. Освен това, въпреки че Великобритания ще бъде свободна да договаря търговски споразумения извън Европа, страната представлява много по-малък пазар отколкото европейския и ще има по-слаби позиции в търговски преговори отколкото ЕС.

Възвращаемостта от липсата на икономическа интеграция се изразява в по-голям суверенитет на страната върху икономическата политика и регулирането. Въпреки това, всяко отклонение от регулацията на ЕС също ще действа като нетарифни бариери пред търговията и би повишило разходите за правене на бизнес с него. ОИСР установява, че дори като член на единния пазар, трудовите и продуктовете пазари на страната са значително по-слабо регулирани и по-гъвкави от тези на други страни от ЕС (Koske и др., 2015), което означава, че единният пазар дава възможност страните да избират гъвкавостта на икономическо регулиране, отговарящо на предпочитанията им.

Какви са очакванията за преките икономически последици при Brexit?

Икономическото въздействие от Brexit е трудно да се оцени, но парадоксално, точно то стои в основата на политическите аргументи за запазването на членството в ЕС.

Какви са възможните икономически и финансови ефекти за страната при Brexit?

Проучване на мозъчния тръст Open Europe установява, че в най-лошия случай при Brexit, Великобритания ще загуби 2,2% от общата стойност на БВП до 2030 г., ако не сключи споразумение за свободна търговия с ЕС. Същевременно той прогнозира, че БВП може и да нарасне с максимално до 1,6% от БВП, ако страната освен че сключи такова споразумение, приложи и „много амбициозна дерегулация“ (Open Europe, 2016).

Едно от големите предимства на ЕС е свободната *търговия* между страните членки, чрез която е по-лесно и по-евтино за британските компании да изнасят своите стоки в Европа. Някои бизнес лидери мислят, че растежът на доходите от тази търговия надхвърля с милиарди лири членския внос, който Великобритания би спестила, ако напусне ЕС.

Налага се и мнението, че *инвестициите* могат да се забавят в резултат от несигурността на резултатите от вота и последиците от него. В дългосрочен план проевропейците заявяват, че статутът на Великобритания като един от най-големите финансови центрове в света ще бъде под заплаха, ако вече не е врата към ЕС, докато активистите за Brexit смятат, че уникалната привлекателност на Лондон няма да пострада.

Свободното *движение на хора* в ЕС отваря работни места за британските работници, желаещи да пътуват, както и прави сравнително лесно за британските компании да наемат работници от други страни членки. Според партията на независимостта UKIP това пречи на Великобритания да управлява собствените си граници. Но според други ограничаването на тази свобода ще възпре „най-умните и най-добрите“ от континента да идват в Англия, ще създадат нов сложен имиграционен контрол и ще намаляват броя на кандидатите, от които работодателите могат да избират (Favel, 2016).

Евроскептиците твърдят, че по-голямата част от *малките и средни фирми* не търгуват с ЕС, но са ограничени от огромна регулаторна тежест, налагана оттам. Опонентите им пък предупреждават, че могат да бъдат загубени милиони работни места, ако световните производители, например производителите на автомобили, преместят производството си в страни от ЕС, както и че фермерите ще загубят субсидиите от ЕС (Open Europe, 2015).

От друга страна се изтъкват някои свободи, които Великобритания може да си върне, като контрола върху териториалните риболовни води, възможността да премахне тавана на броя на часовете, които хората могат да работят за седмица, освобождаване от целите на ЕС за възобновяема енергия, създаване на по-свободен икономически пазар, който да превърне Лондон в свободен хъб за нововъзникващи финансови пазари и др.

Какви са позициите за очакванията на различните заинтересовани страни?

Правителството, водено от премиера Дейвид Камерън, води кампания за оставане в ЕС. Според доклад на Министерството на финансите националният доход на Великобритания може да бъде с 6% по-малък през 2030 г., ако Великобритания излезе от ЕС и намаляването на БВП би било с около £4300 годишно за всяко домакинство.

В допълнение на това, търговските бариери биха били по-високи и биха навредили на износа, а инвестициите – по-малки (вътрешни и външни). Очаква се бизнесът да премести част от дейността си на континента, за да бъде на единния пазар. Освен това разходите за заеми на правителството може да нараснат, тъй като инвеститорите биха изисквали по-висока цена да финансират дълговете на страна, чиято икономика отслабва (BBC, 2016).

Друго проучване, публикувано от правителството, заключава, че „Великобритания ще бъде по-слаба, по-малко сигурна и по-зле извън ЕС“. Всички тези сценарии биха имали силно негативно влияние върху икономиката. Падането на БВП с 6% е „среден вариант“ (при който Великобритания сключва споразумение с ЕС). Той е между най-вредния вариант – сделка в рамките на СТО, и най-безвредния – сделка за ЕИП (Independent, 2016).

Според *Националния институт за икономически и социални изследвания* при Brexit следва обезценяване на британската лира с 20% и висока инфлация. Отрицателното въздействие ще се задържи и през 2030 г. БВП на страната ще бъде с 1,5-3,7% по-нисък, отколкото ако страната остане в ЕС. Ще се забави и икономическият растеж,

поради по-слабото търсене на британския износ и по-високи цени на вносните стоки. Реалните заплати ще станат с 2,2-6,3% по-ниски, отколкото при оставане в ЕС (Euro-activ, 2016).

Конфедерацията на британската индустрия поръча на Price Waterhouse Coopers да направи оценка на потенциалното икономическо въздействие на Brexit (Telegraph, 2016a). В доклада се констатира голямата значимост на търговията между ЕС и Великобритания и че несигурното бъдеще за британската индустрия при Brexit може да доведе до 5-процентно намаление в БВП, което да вкара страната в рецесия за няколко години (PwC, 2016).

Проучването заключава, че дори ако Великобритания успее да договори споразумение за свободна търговия с ЕС, до 2020 г. икономиката ѝ ще бъде с 3% по-малка.

Бизнесът е раздвоен – една от най-големите бизнес организации във Великобритания – Confederation of British Industry (CBI)¹, изрази подкрепа за членството в ЕС и предупреди, че извън него фирмите ще са уязвими към търговските бариери, икономиката – нестабилна, а икономите от намалените бюджетни вноски и регулиране биха били значително неутрализирани от отрицателните ефекти върху търговията и инвестициите. Дори ако страната договори споразумение за свободна търговия с ЕС или търгува при условията на СТО, тя не би се възстановила през следващите 15 години, а инвестициите могат да намалее с 16 - 26% до 2020 г. (CBI, 2016). Членовете на организацията предвиждат и загубата на 1 млн. работни места.

Неблагоприятна е и несигурността за бизнеса, който ще трябва да анализира с притеснение дейността си от гледна точка на веригата за доставки, клиенти и служители в годините на преговори. По-слабият паунд би трябвало да помогне на износа извън ЕС, но с оглед на създадената несигурност, може и да не се реализират положителни ефекти.

От друга страна, група от 250 водещи британски предприемачи и финансисти подкрепят кампанията за излизане от ЕС. Основният им аргумент е „постоянното вмешателство на европейските власти в работата им, както и със (съмнителни) правила и норми, от които печелят само тесен кръг бизнесмени“ (Джон Лонгуърт, бивш ръководител на Британската търговска палата), който е подкрепян от евроскептичната група „Vote Leave“, според която членството в ЕС е хубаво за големите международни компании, но за малкия бизнес носи само регулаторна тежест (The Guardian, 2016b).

Британските *синдикати* имат опасения, че стандартите за труд и правата на работниците могат да бъдат отслабени при предоговаряне на членството в ЕС. Те се притесняват и че правителството иска да отмени европейската директива за работното време, която изисква максимална работна седмица от 48 часа (EUobserver, 2016).

В най-новата си прогноза за растежа на световната икономика *Международният валутен фонд* предупреждава, че Brexit може да доведе до „тежки регионални и

¹ Създадена през 1965 г. Включва 190 000 фирми (покриват 7 млн. души - 1/3 от заетите в частния сектор).

глобални щети“ и „сериозни предизвикателства“ за Великобритания, както и за Европа (IMF, 2016).

Агенцията за кредитен рейтинг „Мугис“ заяви, че икономическите разходи на Великобритания при Brexit ще надхвърлят ползите и могат да поставят кредитния ѝ рейтинг в риск. Това ще доведе до повишена несигурност, която би довела до „скромно по-слаб“ икономически растеж в средносрочен план (Financial Times, 2016).

Центърът за икономическо представяне установява, че в най-оптимистичния случай след Brexit (норвежкия модел) средните доходи ще паднат до £850 на домакинство на годишна база. Но в по-песимистичните и крайни прогнози загубата на доходи от намалена търговия и по-ниска производителност могат да достигнат £6400/домакинство годишно, което е подобно на спада на БВП на страната при кризата 2008 - 2009 г. (Centre for Economic Performance, 2016).

Центърът също разглежда ефекта на Brexit върху други страни и заключава, че всички членове на ЕС ще пострадат, особено Ирландия, Нидерландия и Белгия. Някои страни извън ЕС, като Русия и Турция, ще спечелят, тъй като търговията ще се пренасочи към тях.

Налице е нарастваща тревога сред *научната общност* за перспективата на Великобритания при излизане от ЕС, най-вече, че ще загубят достъп до европейските програми за научни изследвания. Но опонентите им твърдят, че Великобритания като цяло ще спести, ако не трябва да участва финансово в ЕС, и пак ще ги инвестира в това.

Повечето *британски банки* намекнаха, че Великобритания трябва да остане в ЕС. Според Barclays това е в най-добрия интерес на клиентите ѝ (The Guardian, 2016a). Въпреки това, банката смята, че може да има и ползи от Brexit, ако страната се превърне в „безопасно убежище“ на фона на дезинтегриращата се Европа (Telegraph, 2016b).

Barclays казва също, че финансовите пазари не са успели да осъзнаят огромния „обхват“ на британското гласуване, което банката нарича „най-значимия глобален риск на годината“, и такъв, който би могъл да доведе до разпадането на европейския проект.

Заключение

Вот в полза на Brexit ще постави началото на двугодишно предоговаряне за мястото на Великобритания в Европа и света. То би могло, ако страната реши да отслаби връзките си с ЕС, фундаментално да промени политическите, икономическите и правните основи на британския живот, изградени след присъединяването на страната към Съюза. От друга страна, ако Великобритания реши да стане част на ЕИП, икономическите и правните последиствия ще са относително малки. По време на предоговарянето Великобритания ще се изправи пред неизбежен компромис да намери баланс между икономическите ползи и политическия си суверенитет. Страната реализира ползи от по-тесната икономическа интеграция с ЕС, но цената за нея са правата, позволяващи контрол на ЕС върху някои области на политиката. Напускането на ЕС обаче няма да освободи Великобритания от необходимостта да прави този фундаментален компро-

мис. На този етап в страната няма консенсус за това какво следва при Brexit, което се дължи на факта, че всички алтернативи на членството в ЕС имат недостатъци и биха са отразили негативно на икономиката ѝ.

Едно е сигурно - референдумът няма да реши проблематичните отношения на Великобритания с ЕС, той е само стъпка в един по-широк процес. Ако страната остане в ЕС, аргументите около членството ще продължат и опонентите вероятно ще търсят втори референдум в бъдеще. Ако Великобритания гласува за напускане, ще започнат дълги преговори за регулиране на отношенията с ЕС. Във всички случаи дебатът ще продължи.

Библиография:

1. BBC (2016), Treasury report Britain's national income could be 6% smaller by 2030 if the UK leaves the European Union report by the Treasury, 17 April 2016, <http://www.bbc.com/news/business-36068892>
2. Cameron, D. (2013), EU speech at Bloomberg, <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>
3. CBI (2016), Brexit: the business view, <http://news.cbi.org.uk/businessvoice/latest/brexit-the-business-view/>
4. Center for Economic Performance (2016), The consequences of Brexit for UK trade and living standards, PAPERBREXIT0 2, <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>
5. Euroactiv (2016), UK report rebuffs Cameron on migrants from Bulgaria, Romania. 5 April 2013, <http://www.euractiv.com/section/central-europe/news/uk-report-rebuffs-cameron-on-migrants-from-bulgaria-romania/>
6. EU observer (2016), British unions warn Cameron over EU referendum, <https://euobserver.com/news/130290>
7. Favell, A. (2016), The UK has been one of the main beneficiaries from free movement of labour in the EU, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/07/01/the-uk-has-been-one-of-the-main-beneficiaries-from-free-movement-of-labour-in-the-eu/>
8. Financial Times (2016), Economic costs of Brexit would 'outweigh benefits' - Moody's, March 22, 2016, <http://www.ft.com/fastft/2016/03/22/economic-costs-of-brexit-would-outweigh-benefits-moodys/>
9. HM Revenue & Customs (2016), UK Overseas Trade Statistics March 2016, <http://www.uktradeinfo.com>
10. House of Commons (2013), Leaving the EU, Research Paper 13/42, 1 July.
11. Independent (2016), David Cameron accused of releasing 'dodgy dossier' in support of EU membership, Accessed on Wednesday 2 March 2016, at: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/david-cameron-accused-of-releasing-dodgy-dossier-in-support-of-eu-membership-a6906816.html>
12. International Monetary Fund (2016), World Economic Outlook: Too Slow for Too Long. World Economic and Financial Surveys, ISBN 978-1-47554-372-8, p. 14, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/pdf/text.pdf>

13. Koske, I., I. Wanner, R. Bitetti and O. Barbiero (2015), The 2013 update of the OECD Product Market Regulation Indicators: Policy Insights for OECD and non-OECD Countries, OECD Economics Department Papers, 1200/2015.
14. Open Europe (2015), What if...? The Consequences, challenges & opportunities facing Britain outside EU, p. 47.
15. Open Europe (2016), Where next? A liberal, free-market guide to Brexit, p.14, <http://openeurope.org.uk/intelligence/britain-and-the-eu/guide-to-brexit/>
16. Ottaviano, G., J. P. Pessoa, T. Sampson and J. Van Reenen (2014), The costs and benefits of leaving the EU, Centre for Economic Performance, Policy Analysis 016.
17. Pricewaterhouse Coopers (2016), Leaving the EU: Implications for the UK economy, p. 9.
18. Telegraph (2016a), Brexit could cause £100bn short-term shock to the economy, warns the CBI, 20 March 2016, <http://www.telegraph.co.uk/business/2016/03/20/brexit-could-cause-100bn-short-term-shock-to-the-economy-warns-t/>
19. Telegraph (2016b), Brexit vote could turn UK into a 'safe haven' triggering EU disintegration, say Barclays, 28 January 2016, <http://www.telegraph.co.uk/business/2016/02/11/brexit-vote-could-turn-uk-into-a-safe-haven-triggering-eu-disint/>
20. The Guardian (2015), Standard & Poor's warns on banks and Brexit, 23 March 2015, <https://www.theguardian.com/business/2015/jun/23/standard-poors-warns-on-uk-banks-and-brexit>
21. The Guardian (2016a), EU referendum: Top firms back pro-EU letter, but supermarkets refuse to sign , 23 February 2016, <http://www.theguardian.com/politics/2016/feb/22/brexit-eu-referendum-top-firms-sign-letter-times-pro-eu-shell-easyjet-bae-systems-supermarkets-sainsbury-morrisons-tesco>
22. The Guardian (2016b), EU referendum: 250 business leaders sign up as backers of Vote Leave, 26 March 2016, <http://www.theguardian.com/politics/2016/mar/26/250-business-leaders-sign-up-as-backers-of-vote-leave>
23. World Bank (2015), World Development Indicators.